

Všeobecné odporúčanie č. 19 (11. zasadnutie, 1992)

Násilie na ženách

Všeobecné poznámky:

1. Diskriminácia žien je definovaná v článku 1 Dohovoru. Definícia diskriminácie zahŕňa rodovo podmienené násilie, t.j. násilné činy, ktoré sú namierené proti žene, lebo je žena, resp. ktoré majú na ženy neprimeraný dopad. Patrí sem každý prejav rodovo podmieneného násillia, ktorý má alebo by mohol mať za následok telesnú, sexuálnu alebo duševnú ujmu alebo utrpenie žien, hrozba takýmito činmi, zastrašovanie a iné formy obmedzovania slobody. Rodovo podmienené násilie môže byť v rozpore s konkrétnymi ustanoveniami Dohovoru bez ohľadu na to, či sa násilie v týchto ustanoveniach výslovne uvádza.

2. Diskrimináciou v zmysle článku 1 Dohovoru je rodovo podmienené násilie, ktoré obmedzuje alebo znemožňuje uplatňovanie ľudských práv a základných slobôd žien, ktoré vyplývajú zo všeobecného medzinárodného práva alebo z ľudskoprávných dohovorov. Medzi tieto práva a slobody patrí:

- (a) právo na život,
- (b) právo nebyť vystavená mučeniu alebo krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu,
- (c) právo na rovnakú ochranu podľa humanitárnych noriem v čase medzinárodného alebo domáceho ozbrojeného konfliktu,
- (d) právo na osobnú slobodu a bezpečnosť,
- (e) právo na rovnakú ochranu podľa zákona,
- (f) právo na rovnaké postavenie v rodine,
- (g) právo na najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň fyzického a duševného zdravia,
- (h) právo na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky.

3. Dohovor sa vzťahuje na násilie páchané verejnými orgánmi. Okrem toho, že sú v rozpore s týmto Dohovorom, uvedené prejavy násillia môžu byť porušením povinností štátu, ktoré vyplývajú zo všeobecných medzinárodných ľudskoprávných zmlúv a iných dohovorov.

4. Zdôrazňujeme však, že definícia diskriminácie podľa Dohovoru sa neobmedzuje len na konanie zo strany, resp. v mene vládnych orgánov (pozri článok 2 písm. e), článok 2 písm. f) a článok 5). Napríklad článok 2 písm. e) Dohovoru vyzýva zmluvné štáty, aby vykonali všetky primerané opatrenia na odstránenie diskriminácie žien akoukoľvek osobou, organizáciou alebo podnikom. Podľa všeobecného medzinárodného práva a osobitných ľudskoprávných dohovorov štát môže niesť zodpovednosť aj za konanie súkromných osôb, ak náležite nekoná, aby zabránil porušovaniu práv alebo vyšetril a potrestal násilné konanie, a za poskytnutie odškodnenia.

Poznámky ku konkrétnym článkom Dohovoru:

Článok 2 a 3

5. V článkoch 2 a 3 je stanovený všeobecný záväzok odstrániť diskrimináciu vo všetkých jej formách, ktorý dopĺňa konkrétne záväzky podľa článkov 5 až 16.

Článok 2 písm. f), článok 5 a článok 10 písm. c)

6. Tradičné názory, podľa ktorých sú ženy považované za podriadené mužom, alebo ktoré im pripisujú stereotypné roly, prispievajú k pretrvávaniu zvykov, ktorých súčasťou je násilie alebo nátlak, ako napr. násilie a zneužívanie v rodine, manželstvá z donútenia, vraždy/samovraždy kvôli venu, kyselinové útoky a ženská obriezka. Takéto predsudky alebo zvyklosti môžu ospravedlňovať rodovo podmienené násilie ako určitú formu ochrany alebo kontroly žien. Zámerom takéhoto násillia namiereného proti telesnej a duševnej integrite žien je zbaviť ich možnosti rovnoprávneho užívania a uplatňovania ľudských práv a základných slobôd a povedomia o nich. Hoci táto poznámka sa zaoberá predovšetkým skutočne páchaným násillím alebo hrozbou násillím, zásadným dôsledkom takýchto foriem rodovo podmieneného násillia je to, že pomáhajú zachovávať podriadené postavenie žien a prispievajú k ich nízkej účasti na politickom živote a k nižšej úrovni ich vzdelania, skúseností a pracovných príležitostí.

7. Takéto postoje tiež prispievajú k šíreniu pornografie a zobrazovaniu, resp. inému komerčnému využívaniu žien ako sexuálnych objektov, a nie ako ľudských bytostí. To ďalej vedie k rodovo podmienenému násilliu.

Článok 6

8. Podľa článku 6 sú zmluvné štáty povinné prijať opatrenia na potlačenie všetkých foriem obchodovania so ženami a zneužívania žien na prostitúciu.

9. Chudoba a nezamestnanosť zvyšujú príležitosti na obchodovanie so ženami. Okrem už známych foriem obchodovania so ženami existujú aj nové formy sexuálneho vykorisťovania vrátane napr. sexuálnej turistiky, nábora domácej pracovnej sily z rozvojových krajín na prácu v rozvinutých krajinách a organizovaných manželstiev žien z rozvojových krajín a cudzincov. Takéto konanie je nekompatibilné s rovnoprávnym uplatňovaním práv žien a s dodržiavaním ich práv a dôstojnosti, pretože ich vystavuje zvýšenému riziku násillia a zneužívania.

10. Chudoba a nezamestnanosť nútia mnohé ženy, vrátane mladých dievčat, k prostitúcii. Prostitútky sú obzvlášť vystavené riziku násillia, pretože ich postavenie, ktoré je často nezákonné, vedie k ich sociálnej marginalizácii. Tieto ženy potrebujú rovnakú zákonnú ochranu pred znásilnením a inými formami násillia.

11. Vojny, ozbrojené konflikty a vojenská okupácia sú často príčinou zvýšenej prostitúcie, obchodovania so ženami a sexuálnych útokov na ženy, čo si vyžaduje osobitné ochranné a represívne opatrenia.

Článok 11

12. Rovnosť v zamestnaneckých vzťahoch môže byť vážne ohrozená, ak sú ženy vystavené rodovo orientovanému násilliu, napr. sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku.

13. Sexuálne obťažovanie zahŕňa také nepríjemné sexuálne motivované prejavy správania ako fyzické kontakty a sexuálne návrhy, poznámky so sexuálnym podtónom, predvádzanie pornografie a sexuálnej túžby, či už slovne, alebo konaním. Také správanie môže byť ponižujúce a môže ohrozovať zdravie alebo bezpečnosť - je diskriminačné, ak sa žena odôvodnene domnieva, že jej námietka/st'ážnosť by ju mohla znevýhodniť v súvislosti s jej zamestnaním, vrátane prijatia do zamestnania alebo jej povýšenia, alebo ak také konanie vytvára nepriateľské pracovné prostredie.

Článok 12

14. Podľa článku 12 sú zmluvné štáty povinné prijať opatrenia na zabezpečenie rovnakého prístupu k zdravotnej starostlivosti. Násilie na ženách ohrozuje ich zdravie a životy.

15. V niektorých štátoch pretrvávajú zvyklosti, podmienené tradíciami a kultúrou, ktoré sú škodlivé pre zdravie žien a detí. Medzi takéto zvyklosti patria stravovacie obmedzenia tehotných žien, uprednostňovanie mužských potomkov a ženská obriezka alebo mrzačenie pohlavných orgánov.

Článok 16 (a článok 5)

16. Nútená sterilizácia alebo prerušenie tehotenstva má negatívny vplyv na fyzické a duševné zdravie žien a zasahuje do ich práva rozhodnúť sa o počte detí a časových odstupoch medzi nimi.

17. Násilie v rodinách je jednou z najzákernejších foriem násillia páchaného na ženách a je rozšírené vo všetkých spoločnostiach. V rámci rodinných vzťahov sú ženy každého veku vystavované násilliu v rôznych podobách vrátane bitia, znásillnenia, iných sexuálnych útokov, psychického a iného násillia, ktoré vyplývajú z tradičných postojov. Ekonomická závislosť núti mnohé ženy zotrvať v násillných vzťahoch. Zanedbávanie rodinných povinností zo strany mužov môže byť tiež formou násillia a nátlaku. Tieto formy násillia ohrozujú zdravie žien a obmedzujú ich možnosť podieľať sa na rodinnom a verejnom živote v súlade s princípom rovnoprávnosti.

Osobitné odporúčania:

18. V kontexte vyššie uvedených poznámok, Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien odporúča, aby (a) zmluvné štáty prijali primerané a účinné opatrenia na odstránenie všetkých foriem rodovo podmieneného násillia, či už na verejnosti, alebo v súkromí,

(b) zmluvné štáty zabezpečili, aby zákony proti násilliu, zneužívaniu, znásillneniu a sexuálnemu obťažovaniu v rodinách a ďalším formám rodovo podmieneného násillia poskytovali primeranú ochranu všetkým ženám, a aby rešpektovali ich bezúhonnosť a dôstojnosť. Obetiam by mala byť poskytnutá ochrana a pomoc na primeranej úrovni. Pre účinnú implementáciu Dohovoru je nevyhnutné zorganizovať školenia pre predstaviteľov súdnictva, orgánov činných v trestnom konaní a štátnych úradníkov zamerané na rodovú problematiku,

(c) zmluvné štáty podporovali zber štatistických údajov a výskum týkajúci sa rozšírenia, príčin a následkov násillia a účinnosti opatrení na prevenciu a riešenie násillia,

(d) sa prijali účinné opatrenia, aby médiá zachovávali a propagovali úctu k ženám,

(e) zmluvné štáty vo svojich správach identifikovali povahu a rozšírenie postojov, zvykov a zvyklostí, ktoré vedú k pretrvávaniu násillia na ženách, a druhy násillia, ktoré sú ich výsledkom. Mali by informovať o opatreniach, ktoré vykonali s cieľom eliminovať násillie, a o ich účinkoch,

- (f) boli vykonané účinné opatrenia na prekonanie týchto postojov a zvyklostí. Zmluvné štáty by mali zaviesť vzdelávacie a verejné osvetové programy, ktoré pomôžu odstrániť predsudky, ktoré obmedzujú rovnosť žien (odporúčanie č. 3, 1987),
- (g) sa prijali konkrétne preventívne a represívne opatrenia, ktoré sú potrebné na odstránenie obchodovania so ženami a sexuálneho vykorisťovania,
- (h) zmluvné štáty vo svojich správach opísali rozsah všetkých uvedených problémov a opatrení vrátane trestnoprávnych predpisov, preventívnych a nápravných opatrení, ktoré boli realizované s cieľom poskytnúť ochranu ženám, ktoré sa venujú prostitúcii, alebo ktoré sú predmetom obchodovania so ženami a ďalších foriem sexuálneho vykorisťovania. Účinnosť týchto opatrení by mala byť tiež opísaná,
- (i) boli zabezpečené účinné postupy podávania sťažností/žalôb a nápravné opatrenia, vrátane odškodnenia,
- (j) zmluvné štáty do svojich správ zapracovali informácie o sexuálnom obťažovaní a opatreniach na ochranu žien pred sexuálnym obťažovaním a ďalšími prejavmi násilia a nátlaku na pracovisku,
- (k) zmluvné štáty zaviedli alebo podporovali služby pre obeť rodinného násilia, znásilnenia, sexuálne motivovaných útokov a ďalších foriem rodovo podmieneného násilia, vrátane útulkov, osobitne vyškolených zdravotníckych pracovníkov, rehabilitačných a poradenských centier,
- (l) zmluvné štáty prijali opatrenia na prekonanie takých zvyklostí a pri informovaní o zdravotníckej problematike zohľadnili odporúčania Výboru týkajúce sa ženskej obriezky (odporúčanie č. 14),
- (m) zmluvné štáty zabezpečili prijatie opatrení, ktoré zabránia nátlaku/donucovacím praktikám v súvislosti s plodnosťou a reprodukčným správaním, a zabezpečili, aby ženy neboli nútené vyhľadávať nebezpečné a riskantné lekárske zákroky, napr. ilegálne interrupcie, z dôvodu nedostatku primeraných služieb v oblasti kontroly plodnosti,
- (n) zmluvné štáty vo svojich správach špecifikovali závažnosť týchto problémov a uviedli opatrenia, ktoré v tejto súvislosti vykonali, a ich dopad,
- (o) zmluvné štáty zabezpečili pre ženy na vidieku dostupnosť služieb pre obeť násilia a, v prípade potreby, poskytovanie špeciálnych služieb izolovaným komunitám,
- (p) opatrenia, ktoré ich majú chrániť pre násilím, zahŕňali zabezpečenie vzdelávacích a pracovných príležitostí, ako aj monitoring zamestnaneckých podmienok domácich pracovníkov,
- (q) zmluvné štáty informovali o rizikách, ktoré hrozia ženám vo vidieckych oblastiach, o rozšírení a povahe prejavov násilia a zneužívania, ktorým sú vystavené, o ich potrebe podporných a iných služieb a prístupe k nim a o účinnosti opatrení na odstránenie násilia,
- (r) opatrenia potrebné na odstránenie násilia v rodinách zahŕňali:
- (i) trestnoprávne postihy a občianskoprávne nápravné opatrenia v prípadoch domáceho násilia,
- (ii) legislatívne predpisy, ktoré znemožnia uplatniť ochranu cti ako dôvod pri obhajobe v prípade napadnutia rodinnej príslušníčky alebo jej vraždy,
- (iii) služby na zabezpečenie ochrany a bezpečnosti obetí rodinného násilia, vrátane útulkov a poradenských a rehabilitačných programov,
- (iv) prevýchovné programy pre páchatel'ov domáceho násilia,
- (v) podporné služby pre rodiny, v ktorých sa vyskytol incest alebo pohlavné zneužívanie,
- (s) zmluvné štáty informovali o rozšírenosti domáceho násilia a pohlavného zneužívania a o preventívnych, represívnych a nápravných opatreniach, ktoré vykonali,
- (t) zmluvné štáty vykonali všetky legislatívne a iné opatrenia, ktoré sú potrebné na zabezpečenie účinnej ochrany žien pred rodovo podmieneným násilím, okrem iného vrátane:

- (i) účinných zákonných opatrení, ktorých súčasťou budú trestnoprávne postihy, občianskoprávne nápravné opatrenia a vyrovnávacie opatrenia na ochranu žien pred všetkými formami násillia vrátane násillia a zneužívania v rodine, sexuálne motivovaných útokov a sexuálneho obťažovania na pracovisku,
- (ii) preventívnych opatrení vrátane osvetových a vzdelávacích programov zameraných na zmenu postojov k úlohám a postaveniu mužov a žien,
- (iii) ochranných opatrení vrátane útulkov, poradenských, rehabilitačných a podporných služieb pre ženy, ktoré sú obeťami násillia, alebo ktoré sú násillím ohrozené,
- (u) zmluvné štáty predkladali správy o všetkých formách rodovo podmieneného násillia, ktoré budú obsahovať všetky dostupné údaje o výskyte každej formy násillia a dopadoch na ženy, ktoré sú ich obeťou,
- (v) správy zmluvných štátov obsahovali informácie o zákonných, preventívnych a ochranných opatreniach, ktoré boli vykonané s cieľom odstrániť násillie páchané na ženách, a o účinnosti týchto opatrení.